

**Studenten
Yuverta mbo
Velp maken
vissenbossen**

**AgriMatching: van
studentengröp
naar serieuze
start-up**

**Kom 23 novem-
ber naar de
Carrièredag in
Leeuwarden**

Hoofdreductie

Ria Dubbeldam (GAW)

Redactie

Edwin Vriezen, Hans van den Bos, Frank Heijns,
Leonie Heutink

Ledenadministratie

VVA Aristaeus
Postbus 350, 6880 AJ Velp
T 026-3695725
E els.themmen@hvhl.nl
www.vva-aristaeus.nl

Advertentieverkoop

Medialijn bv, Rebecca de Winter
T 0314-763735
E r.dewinter@medialijn.nl

Opzeggen lidmaatschap

Schriftelijk voor 1 december 2024.

Copyrights

Het auteursrecht berust bij de uitgever en de
auteurs. Overname van artikelen wordt
gewaardeerd, mits voorzien van een deugdelijke
bronvermelding.

Aansprakelijkheid

De uitgever en auteurs streven naar juistheid van
de informatie. De uitgever en auteurs aanvaarden
geen aansprakelijkheid voor schade die het gevolg
is van handelingen gebaseerd op onze informatie.

Bestuur VVA Aristaeus

Voorzitter / Erwin van den Berg a.i.,
erwin@vva-aristaeus.nl
Penningmeester / Michel Tol,
michel@vva-aristaeus.nl
Secretaris / vacant

Druk / Senefelder Misset B.V.

Vormgeving / GAW ontwerp+communicatie,
Wageningen

Oplage / 3.500

Coverfoto / Aanleg van een vissenbos door
Mila Woudt en Josina Hotting, foto Hans Dijkstra
ISSN 1879-422X

Verenigingsplezier

Beste leden, alumni en studenten,

'Geef werk wat mij plezier geeft, dan hoef ik nooit meer te werken'. Dit waren de inspirerende woorden die Confucius, een Chinese filosoof zo'n 2500 jaar geleden uitsprak. Hij was een tijdgenoot van de filosoof Aristaeus die ook rond 400 jaar voor Christus leefde en allerlei wijze dingen deed. Het vrijwilligerswerk dat de bestuursleden voor VVA-Aristaeus verrichten is te vergelijken met deze uitspraak. Het enthousiasme van onze alumni en het bedrijfsleven rond de Carrièredagen in Leeuwarden en Velp, excursies, lezingen en de zomer-BBQ houdt iedereen binnen het bestuur op de been.

De algemene ledenvergadering van 11 oktober in Zwartsluis heeft mij veel energie gegeven bij mijn afscheid als voorzitter en die van Ninja Blok als bestuurslid. Het plezier van onze leden tijdens de fantastische vaartocht en de excursie naar 'Het Oog' in het Ketelmeer ademde de sfeer zoals die bij een actieve alumnivereniging thuishoort. Netwerken, sterke verhalen vertellen en ideeën uitwisselen.

In het afgelopen bestuursjaar hebben wij maar liefst veertien excursies en lezingen kunnen organiseren dankzij de tomeloze energie van onze regeldame Els Themmen van het VVA-Aristaeus-bureau. Het komende bestuur gaat nog veel meer doen, reken maar. Denk aan de organisatie van meer lezingen, een symposium en zelfs een buitenlandse excursie. Wij hebben Erwin van der Berg bereid gevonden om als interim-voorzitter het huidige bestuur te versterken en veel nieuwe impulsen te geven. Inmiddels zijn twee personen toegetreten tot het bestuur. Zij zullen zich later aan jullie voorstellen.

De Carrièredag van 27 november in Leeuwarden komt eraan en de volgende staat alweer op stapel voor 6 februari 2025 in Velp. Over aanmeldingen hebben wij niet te klagen. Er hebben zich al vijftig bedrijven aangemeld in Leeuwarden, nog voordat een herinneringsmail is verzonden.

Graag wil ik vooral de vereniging, het nieuwe bestuur en al onze alumni veel plezier toewensen voor de komende jaren, zodat het werk geruisloos omgezet wordt in verenigingsplezier!

Veel succes allemaal,

IJsbrand Velzeboer,
oud-voorzitter VVA Aristaeus

Ninja Blok en IJsbrand Velzeboer hebben afscheid genomen als secretaris respectievelijk voorzitter van het bestuur.
foto Edwin Vriezen

INHOUD • 3 • 2024

6

6 'Melkveehouderij kan haar voordeel doen met bewezen nieuwe inzichten'

Robert Baars, lector Climate Smart Dairy Value Chains, heeft een spannend onderwerp onder zijn hoede. Het is ook zo complex dat hij dagelijks nieuwe dingen leert.

10

10 'Dierentuinen moeten veel meer uitleggen wat ze doen'

Klaas Jan Leinenga is hoofd educatie en natuurbehoud van Libéma-dierenparken. Als iemand zijn kantoor een territorium noemt, weet je dat je te maken hebt met een dierenliefhebber.

13 Carrière van Sabine Roest-Gijzen

Als directeur Ontwikkeling bij de gemeente Den Helder denkt Sabine Roest-Gijzen na over strategische vraagstukken. Haar opleiding Tuin- & Landschapsinrichting komt goed van pas.

16

16 AgriMatching: van studentengrap naar serieuze start-up

Wie heeft er eigenlijk nog niet van AgriMatching, de dating-app voor agrarische jongeren gehoord! De vorige Carrièredag in Leeuwarden gaf de app vleugels.

19 Onze student in Costa Rica: Bart Ruesen

Bart Ruesen zet zich geregeld in voor het VVA Aristaeus bureau. Maar nu even niet. Hij loopt stage in Costa Rica.

19

20 Studenten Yuverta mbo Velp maken vissenbossen

Een superleuke praktijkopdracht en goed voor de onderwaterbiodiversiteit. In september legden tweedejaars Bos- en natuurbescher zes vissenbossen aan in de Egelbeek.

20

22 Vraag: 'Wat verwacht jij van het nieuwe kabinet?'

Het kabinet is van start gegaan. Er ligt een hoofdlijnenakkoord en een regeerprogramma, maar veel moet nog verder worden ingevuld. Waar hoop jij op?

25 Column: Onze alumnus in Zweden

Frank Heijns en zijn vrouw Bertina zijn naar Zweden geëmigreerd. Vanuit Jämtland beschrijft hij opvallende verschijnselen. Dit keer verlaten huizen.

En verder: VVA-A nieuws en advertorials

VVA Aristaeus Carrière dag HVHL Leeuwarden

DEELNEMENDE BEDRIJVEN EN ORGANISATIES

Programma Carrière dag

- 10.00 – 15.30 uur Carrièremarkt
 - 11.00- 11.45 Inspiratiecollege AgriMatching: Rienck Waalkens, Gijs Staats en Scott van der Vlucht (drie HVHL-alumnus)
 - 16.00 uur Overhandiging donatie 'Stichting Hope4Ukraine'
 - 15.30 – 17.00 uur Netwerkborrel Grand Café
- Kijk op www.vva-aristaeus.nl voor de actuele informatie!

VVA-A NIEUWS

Word nu (gratis) lid van VVA Aristaeus!

VVA Aristaeus is de vereniging van afgestudeerden van Hogeschool Van Hall Larenstein en Yuverta mbo Velp. We zijn een echte netwerkorganisatie. Wist je dat de Carrière dagen in Leeuwarden en Velp door ons worden georganiseerd? We doen nog veel meer. We organiseren lezingen, excursies en in Velp is er een vacaturebord. En het leuke is: als student ben je vanaf je tweede jaar gratis lid. Kijk dus snel op www.vva-aristaeus.nl voor meer informatie. We zien je graag terug bij een van de bijeenkomsten van VVA Larenstein.

Save the date: 13 februari Carrière dag in Velp

De jaarlijkse Carrière dag georganiseerd door VVA Aristaeus bij Hogeschool van Hall Larenstein in Velp vindt plaats op donderdag 13 februari. Reserveer die datum vast in je agenda.

Agenda VVA Aristaeus

15 november, 14.00-17.00 uur
Wandelexcursie Speulderbos o.l.v. gids Staatsbosbeheer
Goede wandelschoenen noodzakelijk
Vanaf 13.30 uur is er koffie met gebak
Verzamelpunt: Restaurant Boshuis Drie, Sprielderweg 205, Ermelo

27 november, 10.00-15.30 uur
Carrière dag Leeuwarden inclusief netwerkborrel, zie pagina hiernaast en www.vva-aristaeus.nl

13 februari, 10.00- 15.30 uur
Carrière dag Velp

voorjaar
Excursie Kasteel Geldrop i.s.m. Klement Rentmeesters

voorjaar
Excursie Vitens, Arnhem. Nadere details volgen

Kijk voor meer activiteiten op www.vva-aristaeus.nl

Doe mee aan de beheerdersenquête Vitaal & Veelzijdig Bos

Bossen lijden onder vermessing, verzuring, verdroging en andere 'ver'-thematieken. Het aantal mensen dat zich met het beheer bemoeit neemt toe, en ook moet het bos aan steeds meer functies voldoen. Hoe houden beheerders alle ballen in de lucht? Wie en wat bepaalt nu feitelijk de keuzes in het beheer?

Om daar beter zicht op te krijgen en nieuwe beheerhandvatten te ontwikkelen, worden in het project Vitaal & Veelzijdig Bos beheerders geïnterviewd en wordt er een enquête uitgevoerd. Hiermee brengt Hogeschool Van Hall Larenstein de komende tijd de keuzes en afwegingen van beheerders in kaart. Het doel is om begrip te kweken voor de beheerdersdilemma's, om een afwegingskader op te stellen voor nieuwe vormen van vitaal en veelzijdig bos en om nieuwe handvatten voor het beheer te bieden. De eerste stap is gezet. Er zijn inmiddels dertig diepte-

interviews met beheerders gevoerd. Op basis van de bevindingen is een enquête voor alle beheerders opgesteld. Bent u beheerder van een bos- en natuurgebied, publiek of privaat? Vul dan de enquête voor 31 januari 2025 in. Invullen duurt ongeveer 20 minuten. De resultaten worden anoniem verwerkt. De enquête vind je op: <https://shorturl.at/nfwHG> en via de QR-code

Met de RWS1 naar IJsselooog

Op vrijdag 11 oktober organiseerde VVA Aristaeus een interessante excursie naar project IJsselooog in het Ketelmeer. IJsselooog is een kunstmatig ringvormig eiland dat is aangelegd voor de opslag van verontreinigd slib. Daarnaast heeft het een recreatie- en natuurontwikkelingsfunctie. Met de RWS1, een inspectie- en directievaartuig van Rijkswaterstaat uit 1915, vertrokken 27 personen vanuit de haven van Zwartsluis om er na de excursie ook weer terug te keren.

Bij eetcafé Het Kraantje vond na een uitgebreide lunch de jaarlijkse ALV plaats. Hier namen Ninja Blok en IJsbrand Velzeboer afscheid als respectievelijk secretaris en voorzitter.

‘Melkveehouderij kan haar voordeel doen met bewezen nieuwe inzichten’

Sinds 2002 werkt Robert Baars bij Hogeschool Van Hall Larenstein. Hij kwam als docent, werd opleidingscoördinator en -manager, vervolgens associate lector voor de internationale zuivelketen en sinds 2019 geeft hij leiding aan het lectoraat Climate Smart Dairy Value Chains. Het lectoraat is verankerd in Leeuwarden, maar ook verbonden met Velp en internationaal actief. ‘Het is een spannend en actueel onderwerp, maar ook zo complex dat ik elke dag nieuwe dingen leer.’

Er speelt nogal wat in de melkveehouderij. Om gelijk met de deur in huis te vallen: Nederland heeft een nieuw kabinet met een nieuw regeerprogramma. Hoe kijk je daar tegenaan?

‘Wat ik heel verdrietig vind, is dat de minister het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) overboord heeft gegooid. Het was een goed strategisch document dat samen met de provinciale plannen zich richtte op de toekomst. De agrarische sector klaagde al jaren over een gebrek aan visie en een stip op de horizon. Het NPLG gaf die duidelijk aan. Niet alles is mogelijk, maar als de sector zich daarvan bewust wordt, zou dat heel erg helpen; de melkveehouderijsector heeft nog wel een paar stappen te zetten. Het nieuwe beleid richt zich op innovaties, vrijwillige uitkoop en mestbeleid. Het thema klimaat (uitstoot broeikasgassen) wordt jammerlijk niet meer genoemd. Er zal hoe dan ook minder vee moeten komen om de klimaatdoelstellingen te halen, en daar lijken de huidige drie thema’s onvoldoende aan bij te dragen.’

Even een stapje terug. Kun je jezelf introduceren en iets over je achtergrond vertellen?

‘In Wageningen heb ik tropische veehouderij gestudeerd, een opleiding die inmiddels niet meer bestaat. Na mijn afstuderen ben ik direct naar de tropen gegaan. Twaalf jaar heb ik in het buitenland gewoond, eerst in Zambia, later in Costa Rica en Ethiopië. Tijdens mijn verblijf in Zambia ben ik gepromoveerd op onderzoek naar de benutting van natuurlijke Afrikaanse graasgronden door pastorale gemeenschappen.’

Robert Baars (midden) op werkbezoek in Kenia.

Wat heb je van je werk in het buitenland geleerd?

‘Ik begon als zoötechnicus met de intentie om de veehouderij in Afrika te ondersteunen of te verbeteren. Werken onderwijs merk je dat je niet zozeer met technische vraagstukken bezig bent, maar veel meer met sociaaleconomische kwesties. Vertaal je dat naar Nederland anno nu, dan zie je dat die sociaaleconomische context ook hier steeds belangrijker wordt. Je kan wel technische oplossingen bedenken, maar uiteindelijk moet de boer ermee uit de voeten kunnen. Daar ben ik mijn hele leven al mee bezig, eerst vanuit de Afrikaanse context en nu in het lectoraat vanuit de Afrikaanse en Nederlandse context.’

Waarop ligt de focus van het lectoraat?

‘We houden ons bezig met de grote klimaat- en natuuruitdagingen, specifiek op het gebied van methaan en ammoniak. Het is een spannend en actueel onderwerp, maar ook zo complex dat ik elke dag nieuwe dingen leer. Wat wij in het lectoraat doen is tweeledig: we

meten de uitstoot op bedrijven, maar onze focus ligt op hoe melkveehouders echt aan de slag kunnen met nieuwe onderzoeksresultaten. Ons lectoraat is dus niet heel technisch ingestoken.’

Hoe brengen jullie nieuwe inzichten bij de melkveehouders?

‘We doen onderzoek naar opschalingsmethoden, maar willen vooral samenwerking zoeken in Living Labs, waarin uiteenlopende partijen uit de praktijk, de overheid, het onderwijs en het onderzoek samenwerken aan een maatschappelijk probleem. Dat is echter makkelijker gezegd dan gedaan. Een Living Lab is een netwerk waarin je alle mensen bij elkaar moet zien te houden. In Kenia lukt dat vrij goed, daar rennen we bij wijze van spreken van project naar project. Dat komt vooral doordat we projecten met veelal dezelfde partners kunnen uitvoeren, waardoor er een hechte kern van partners ontstaat die het Living Lab in stand houdt.’

Is er in Nederland al een Living Lab op het thema van het lectoraat?

‘In Friesland zijn we momenteel iets

Onderzoek in een Keniase melkveestal.

dergelijks aan het opzetten. Vanuit school proberen we een Living Lab te ontwerpen voor de melkveehouderij op het thema klimaat en methaan. Het is een zoektocht naar de meerwaarde van zo’n Lab en naar hoe je stakeholders geïnteresseerd krijgt om mee te doen. Er bestaan immers al de nodige netwerken, maar we denken door onze focus op opschaling iets toe te kunnen voegen. In het wetenschappelijke onderzoek wordt zeker ook over opschaling nagedacht, maar in ons lectoraat ligt daar de nadruk op. Door in het Living Lab een goede samenwerking aan te gaan met partijen als Wageningen UR, Dairy Campus en Louis Bolk Instituut kunnen we elkaar versterken en gericht aan opschaling gaan werken.’

Wanneer kunnen we de lancering van het Living Lab verwachten?

Het streven is om halverwege volgend jaar te starten, maar daarvoor zijn wij wel afhankelijk van hoe snel we de benodigde aanvullende financiering vinden. Wie weet moeten we de officiële lancering een jaar uitstellen, maar ondertussen proberen we het Lab

al wel informeel op te tuigen. De bedoeling is dat het Living Lab de kernstrategie van een aantal lectoraten wordt waarin we uiteenlopende projecten kunnen onderbrengen.’

Wat voor projecten zouden goed in het Living Lab passen?

‘Het project Integrale aanpak ammoniak en methaan bijvoorbeeld, een vierjarig project dat zijn derde jaar is ingegaan. Het wordt uitgevoerd door drie groene hbo’s: Aeres in de lead, HAS green academy en wij. In dit project doen we precies wat we met een Living Lab beogen. Studenten testen op melkveebedrijven wetenschappelijk bewezen praktijken verder uit. De melkveehouders geven aan wat ze er zelf van vinden. Een ander voorbeeld is het project Melkveehouderij in veenweidegebieden met verhoogde grondwaterstanden. Verhoogde grondwaterstanden reduceren de CO₂-uitstoot, maar voor melkveehouders is het een grote uitdaging om onder die omstandigheden te boeren.

Op beide thema’s is het onze rol om te kijken of boeren met nieuwe maatregelen

uit de voeten kunnen. Met studenten proberen we daar een antwoord op te vinden.’

Waarom is het zo belangrijk studenten bij de projecten te betrekken?

‘Het lectoraat richt zich heel sterk op bewustwording in de hele zuivelketen maar vooral bij onze eigen studenten. Velen worden later zelf melkveehouder of adviseur. Voor opschaling van nieuwe inzichten is het essentieel om hen nu al hierin te betrekken.’

Aan een Living Lab neemt een veelheid aan partners met eigen belangen deel. Hoe krijgt het onderwijs daarin een goede plek?

‘Alle belangen moeten een goede plek krijgen. Ons belang is om studenten en het onderwijs goed bij de projecten aan te laten sluiten. Gezamenlijk bekijken we hoe wij als school samen met andere kennisinstellingen onderzoek kunnen ontwikkelen waar de praktijk wat aan heeft. Het Living Lab is ook bedoeld om op te halen wat in de praktijk leeft.’

TEKST RIA DUBBELDAM
FOTO’S HOGESCHOOL VAN HALL LARENSTEIN

Van der Tol
denkt groen

Door te denken én te doen in groen, maak jij je handen groen, groener, groenst!

werkenbijvandertol.nl

Groot denken, klein doen: Dagelijks impact maken met duurzaam regionaal waterbeheer

'In 2030 is Tijhuis Ingenieurs dé expert en koploper in duurzaam regionaal waterbeheer. Hoe geweldig is het om daar samen aan bij te dragen!' Vol enthousiasme neemt directeur Myrte Tijhuis je mee in deze ambitieuze visie waarin impact gemaakt wordt.

uit een ander project in de buurt.' Wat betreft een CO₂-neutrale bedrijfsvoering zijn al de nodige stappen gezet zoals zonnepanelen, elektrische auto's en buitenboordmotoren van de vaartuigen die worden opgeladen met groene energie. Binnenkort komt er een elektrische veldwerkbuss. 'Als toekomstgericht bedrijf willen we in dit soort dingen investeren.'

Tijhuis Ingenieurs is een ingenieursbureau met zestig medewerkers in Hoorn, Amersfoort en Joure. We werken vanuit vier werkvelden: waterbodems en baggeren, oevers en civiele kunstwerken, waterkwaliteit en biodiversiteit, en dataverwerking. Door deze breedte kunnen afgestudeerden van de groene en blauwe opleidingen van Hogeschool Van Hall Larenstein en Helicon mbo Velp bij ons aan de slag: van land- en watermanagement, kust- en zeemanagement, bos- en natuurbeheer tot milieukunde en soms ook biologie. Voor mbo'ers zonder gerichte opleiding is zelfs een speciaal opleidingsplan om gecertificeerd veldwerker te worden. 'Wat je ook bij ons doet, in alle werkvelden borgen we duurzaamheid', legt Myrte Tijhuis uit. 'Het zit in al onze projecten, maar ook ons denken en doen. Alles is gericht op het verwezenlijken van onze ambities.'

waterzuiverende planten in een oever, dan heeft dat effect voor de waterkwaliteit in een groter gebied. Wij kijken naar wat we vandaag kunnen doen om de leefomgeving mooier te maken.' En dat is veel. De zelfontwikkelde software WIT helpt daarbij. 'De afgelopen jaren is er zoveel data ingewonnen over water in Nederland, dat we inzicht hebben in wat in elk beheergebied speelt en ook waar er kansen liggen voor verbetering van de water(bodem)kwaliteit en ecologie. Stel je wilt gaan baggeren ter verbetering van de waterkwaliteit. We onderzoeken de situatie en stellen een duurzame baggerstrategie op. Is de bagger van voldoende kwaliteit, dan leggen we die bij voorkeur op de oever. Minder transport betekent namelijk minder CO₂-uitstoot. Kan de bagger niet op de kant? Dan maken we duurzame keuzes om daar zorgvuldig op te acteren.'

Vandaag doen
Myrte Tijhuis neemt je graag mee in haar inspirerende verhaal. 'Duurzaamheid voelt als iets heel groots, maar zet je in elk project twee kleine stapjes, dan maak je al snel een groot verschil. Dus plant je

Toekomstgerichte investeringen
Tijhuis Ingenieurs kijkt ook naar duurzaam materiaalgebruik. 'Wij leggen bij voorkeur natuurvriendelijke oevers aan, maar waar dat niet kan, zetten we in op minimaal materiaalgebruik, hergebruikte en duurzamer materiaal of uitwisseling van materialen

Duurzame werkrelaties
Minstens zo belangrijk vindt Tijhuis duurzame werkrelaties ofwel dat je als medewerker duurzaam inzetbaar bent, in je kracht staat en sociaal betrokken bent voor de leefomgeving van mensen en dieren. 'Om als nieuwe medewerker een goede start te maken, word je gekoppeld aan een buddy en krijg je een opleidingsplan op maat. Later stellen we samen een persoonlijk ontwikkelingsplan op, zodat je altijd op de juiste plek binnen het bedrijf zit waar je met plezier kunt werken. Als bedrijf halen we zo ook het beste uit onze mensen. Uitdaging blijven bieden en kansen geven om persoonlijk te groeien, het draagt allemaal bij aan duurzaam werkgeverschap.

Kijk voor meer informatie over Tijhuis Ingenieurs op onze vernieuwde website www.tijhuisingenieurs.nl. Wil je graag bij ons werken, maar zie je geen passende vacature? Stuur een open sollicitatie naar vacature@tijhuisingenieurs.nl

IPC
GROENE
RUIMTE

OPLEIDINGSINSTITUUT
VOOR DE LEEFOMGEVING

**WORD PIONIER
IN BIODIVERSITEIT
EN KLIMAAT!**

ONTDEK HOE DEZE CRUCIALE ELEMENTEN VERWEVEN ZIJN MET ONZE LEEFOMGEVING EN ONZE GEZONDHEID. WIL JIJ EEN VERSCHIL MAKEN? GRIJP DAN NU DE KANS OM JEZELF TE SCHOLEN TOT ADVISEUR BIODIVERSITEIT & KLIMAAT!

In deze unieke opleiding leer je de complexe uitdagingen van onze tijd integraal aan te pakken. Met 16 lesdagen verdeeld over vier modules, dompel je jezelf onder in de essentie van biodiversiteit, klimaat en ecologie. Verwerf diepgaande kennis over natuurlijke processen en de relevante wet- en regelgeving, en ontwikkel een brede en integrale kijk op dit cruciale onderwerp.

Ben jij klaar om het verschil te maken? Schrijf je nu in en word een expert in het creëren van een gezonde en leefbare toekomst voor iedereen!

IPCGROEN.NL

‘Dierentuinen moeten veel meer uitleggen wat ze doen’

INTERVIEW

Dierentuinen staan bekend als broedplaatsen van nieuw leven. Maar wat moet je met dat nieuwe leven als bezoekers niet anders naar buiten gaan, dan dat ze binnen zijn gekomen? Het is een vraag die Klaas Jan Leinenga al een kwart eeuw bezighoudt.

Als iemand zijn kantoor een territorium noemt, weet je dat je te maken hebt met een dierenliefhebber. Deze liefhebberij begon voor Klaas Jan Leinenga al in zijn kindertijd. ‘Na een verhuizing vanuit de Groningse binnenstad naar een buitenwijk kregen we buuren met een boerderij. Daar ontstond de liefde voor dieren en natuur. Een keuze voor de opleiding Diermanagement, toen nog in de stad Groningen, lag voor de hand. In het begin bestond er nog een lotingsysteem. Als ik uitgeloot zou zijn, was ik Milieukunde gaan studeren.’ Tijdens de opleiding ontstond de behoefte om in een dierenpark te gaan werken. ‘Als kind bezocht ik vaak het dierenpark in Emmen en het Dolfinarium in Harderwijk. Na een verzorgingsstage in het eerste jaar in Emmen stond al vast dat dit het zou worden.’ Toch werd het niet één van deze twee dierenparken waar Leinenga zijn loopbaan zou starten. Het werd Beekse Bergen in het Brabantse Hilvarenbeek. ‘Omdat hier een groot team werkt aan educatie was het makkelijker om er een baan te krijgen dan in tuinen met slechts één of twee educatoren. Door te kiezen voor Hilvarenbeek stapte ik ook uit mijn comfortzone die in Noord-Nederland lag. Maar dat is niet erg. Ik zeg altijd: je moet investeren in jezelf. Als je altijd alles dicht bij huis zoekt, kom je niet verder.’

Bij versus olifant

Leinenga gaat er dan ook opuit. Wekelijks verlaat hij zijn territorium om een bezoek te brengen aan AquaZoo Leeuwarden, Eindhoven Zoo of ZooParc Overloon. De drie parken zijn samen met Beekse Bergen onderdeel van Libéma, een consortium van attractieparken die eigendom zijn van de Brabantse ondernemer Dirk Lips en elk een eigen insteek hebben. Beekse Bergen richt zich op safari (toertocht langs Afrikaanse diersoorten), AquaZoo Leeuwarden legt zich toe op waterdieren en ZooParc Overloon kent zeven ‘expedities’ waarin telkens een andere groep dieren te zien is. Eindhoven Zoo, dat tot 2024 bekend stond als Dierenrijk, werkt in haar nieuwe opzet met niet-geografische themagebieden. Omdat het park in de transitiefase zit kan Leinenga er nog niet veel over zeggen.

Daarnaast bezoekt Leinenga veel buitenlandse dierenparken om ideeën over educatie op te doen en te delen. Educatie gebeurt in de Libéma-dierentuinen onder andere via *storytelling*. ‘Hierbij dompelen we bezoekers onder in een verhaal’, legt Leinenga uit. ‘Zo kom je tijdens je wandelsafari langs het nieuwe olifantenverblijf terecht in de hut van Makena, een

dorpsoudste van het Kikuyu-volk in Kenia.’ Makena vertelt over de problemen met de olifanten waar hij en zijn dorpsgenoten tegenaan liepen. Door de gebruikte techniek lijkt het net of hij echt voor je neus staat. De olifanten vertraptten de landbouwgewassen en beschadigden de karakteristieke ronde lemen hutten met rieten daken. Biologische bestrijding met bijen blijkt de oplossing te zijn. Olifanten zijn bang voor bijen en het ophangen van bijenkasten rondom de akkers zorgt er nu voor dat ze omlopen en de oogst met rust laten. Daarnaast zorgt de verkoop van honing voor extra inkomsten. Bij het verlaten van de hut om de looproute te vervolgen passeer je natuurlijk de ‘bijenkasten’: geluidsboxen met bewegingssensoren. Bij aanraking begint de kast wild te zoemen. ‘Zo maken we de beleving voor de bezoeker compleet.’

Educatie in soorten en maten

Storytelling is niet de enige educatievorm in Hilvarenbeek. Leinenga vertelt over de informatieborden die her en der in het park staan en uit twee delen bestaan. Het bovenste deel van het bord beschrijft voor met name volwassenen de diersoorten die je er ziet en wat het park voor ze doet. Daaronder is een interactief deel waar kinderen via schermen, drukknoppen of draaischijven op een speelse manier de informatie krijgen. ‘Als we zien dat ouders en kinderen met elkaar bezig zijn en je ziet dat gebeuren, is onze primaire doelstelling gehaald’, aldus Leinenga. ‘Of de boodschap die we vertellen daadwerkelijk overkomt is een tweede. Dat is pas het geval als mensen anders naar buiten gaan, dan dat ze binnen zijn gekomen. Omdat ze een ander beeld hebben gekregen over de rol van dierentuinen of het belang van biodiversiteit beter begrijpen. Helaas worden er ook wel eens dingen kapot gemaakt.’ Behalve borden heeft het park meer interactieve activiteiten. In een vogelkijkhut kunnen kinderen door een verrekijker vogels spotten en in een ringband de soorten die ze zien opzoeken. In een stropershut is een hoorspel tussen een stroper en een handelaar te beluisteren. Hier wordt duidelijk dat de stroperij helemaal niet zo zwart-wit is als vaak wordt gedacht en alles te maken heeft met sociale problematiek. Veel stropers werken voor criminele organisaties die handelen in ivoor en hoorns. De handel die miljarden oplevert, gaat vaak samen met het smokkelen van drugs, wapens en mensen. Ook armoede, onwetendheid en wanhoop zijn belangrijke redenen. Even

‘Als we zien dat ouders en kinderen met elkaar bezig zijn, is onze primaire doelstelling gehaald’

Klaas Jan Leinenga

Opleiding:

Van Hall Instituut,
Diermanagement, 1998

Carrière:

Hoofd educatie en
natuurbehoud bij Libéma,
sinds 1999

verderop staat een antenne op een paal naast het verblijf van de Afrikaanse zwarte honden. 'Door te draaien aan de paal en tegelijkertijd te luisteren via een telefoon, kan hun verblijfplaats worden ontdekt als ze niet direct zichtbaar zijn', legt Leinenga uit. 'Zo leren kinderen iets over biomonitoring en de manier waarop dit gebeurt. De combinatie van al deze verschillende elementen maakt het park een belevenis voor jong en oud.'

Olifant adopteren

Naast de wettelijk vastgelegde educatietaak hebben dierentuinen een belangrijke rol in het behoud van zeldzame soorten. Leinenga: 'Naast de gangbare fokprogramma's waarbij het vooral draait om voortplanting, hebben we binnen Libéma een onafhankelijke natuurbehoudsorganisatie opgezet: Stichting Wildlife. Zij zamelt geld in voor ongeveer dertig natuurbehoudsprojecten wereldwijd. Als dagelijks bestuurslid van de stichting kan ik makkelijk de koppeling leggen tussen educatie in het park en een natuurbehoudsproject. Hierdoor ontstaat handelingsperspectief voor onze gasten, zodat ze weten waarvoor ze geld doneren.'

Een concreet voorbeeld van zo'n koppeling tussen educatie en natuurbehoud is de geboorte van drie jonge olifantjes het afgelopen jaar in het park en een natuurbehoudsproject in Kenia, waar olifanten door bevolkingsgroei juist minder ruimte krijgen. 'We hebben de olifanten in Beekse Bergen laten adopteren door bedrijven en nog wat andere sponsoracties uitgevoerd. Dit heeft 60.000 euro opgeleverd om in Kenia een corridor te realiseren die olifanten langs de woongebieden leidt. De corridor is niets anders dan een stuk onbebouwde grond en door dit wettelijk in het kadaster vast te leggen blijft het ook onbebouwd. Daarnaast leiden we personeel op die gaat monitoren of de corridors functioneren. Het project wordt binnenkort verder uitgerold, het is wel supergaaf als je weet dat je zoiets kunt doen. Voor andere projecten kijken we bijvoorbeeld naar wat EAZA, de Europese Vereniging van Dierentuinen, belangrijk vindt. Je wilt natuurlijk dat je investeringen maximaal vruchten afwerpen.'

Dierenwelzijn

Naast educatie, dat zich vooral richt op parkbezoekers, en natuurbehoud in de oorspronkelijke leefgebieden staan de ontwikkelingen in dierentuinen zelf ook niet stil. Leinenga geeft enkele voorbeelden. 'Storytelling als educatievorm wordt overal steeds belangrijker en er is meer aandacht voor lokale biodiversiteit, dus wat mensen in hun eigen achtertuin aan soortbehoud kunnen doen. Wat de laatste jaren vooral opvalt, is de verbetering op het gebied van dierenwelzijn. Dierenwelzijn was altijd al belangrijk, ook door regelgeving vanuit de overheid, maar omdat we steeds meer wetenschappelijk onderzoek doen naar dieren, kunnen we de verblijven veel

natuurlijker inrichten. Onze elf olifanten kregen daardoor meer ruimte; hun leefgebied groeide van 15.000 naar 20.000 vierkante meter. Tegelijkertijd nemen dierentuinen afscheid van bepaalde diersoorten, omdat ze niet het dierenwelzijn volgens nieuwe inzichten kunnen bieden.'

Om ervoor te zorgen dat het dierenwelzijn in de dierentuinen op orde is, wordt er gemonitord. EAZA controleert de bijna vierhonderd leden elke vijf jaar op de *education standards* die op haar website staan, en op zaken als kwaliteit van dierenwelzijn, veiligheid en ethiek. Ook Leinenga voert deze controles uit bij andere dierentuinen. 'Het is de kunst om verbeterpunten op een collegiale manier over te brengen en elkaar daarbij te inspireren en te motiveren. Ik denk dat dat een heel belangrijk kenmerk is van de dierentuinwereld, en dat het daarom ook zo leuk is om in een dierentuin te werken.'

Verjaardagen

Lukt het dierentuinen, ondanks alle noodzakelijke maatregelen, om interessant te blijven voor bezoekers? Leinenga denkt dat het beter kan. 'Veel gasten hebben geen idee wat wij allemaal aan het doen zijn of hoe een dierentuin achter de schermen functioneert. Als ik er op verjaardagen over vertel, vallen mensen van de ene verbazing in de andere. Ik denk dat daar een grote uitdaging ligt voor dierentuinen wereldwijd. Sommige dierentuinen zijn nog niet zover dat ze hun nut en noodzaak duidelijk kunnen vertellen naar hun bezoekers, zodat die gaan beseffen: dit heb ik nooit geweten. Om die reden hebben we in AquaZoo Leeuwarden een nieuwe educatieve ruimte gemaakt over het Waddengebied en het belang ervan als Unesco Werelderfgoed. Met veel interactieve filmpjes en waddengeluiden proberen we verwondering op te wekken bij het publiek. Zodat mensen weten hoe uniek de wadden zijn en dus beschermd moeten worden!'

TEKST EN PORTRETFOTO'S EDWIN VRIEZEN

CARRIÈRE

Als directeur Ontwikkeling bij de gemeente Den Helder denkt Sabrine Roest-Gijzen na over strategische vraagstukken. Daarbij komt haar opleiding Tuin- & Landschapsinrichting goed van pas. 'Ik ontwerp nog steeds, maar dan aan de gemeentelijke organisatie.'

'Ik ontwerp steeds, maar nu aan organisatieontwikkeling'

Was werken bij een gemeente je ultieme droom?

'Dat kwam gaandeweg. Ik ben begonnen met een hoveniersopleiding en wilde graag voor mezelf beginnen. Planten determineren vond ik fantastisch, en ik genoot van de tuinen die ik ontwierp en samen met collega's aanlegde. Daarna ben ik gaan studeren bij Van Hall Larenstein. Tijdens de opleiding heb ik een baan overwogen bij een landschapsarchitectenbureau, maar het vooruitzicht van veel computerwerk benauwde me. Ik haal veel meer voldoening uit fysiek contact met mensen die de buitenruimte gebruiken. Dat kan bij een gemeente uitstekend.'

Je begon als landschapsontwerper, maar hebt nu een leidinggevende functie. Hoe kwam dat?

'Als landschapsontwerper bij de gemeente Apeldoorn en later bij de gemeente Hoorn zat ik met ontwikkelaars om tafel die een idee hadden hoe een plan eruit moest komen te zien. Ik ervaaarde dat ik te weinig invloed had op het eindresultaat. Dat heb je als manager wel en omdat ik daarin het verschil wilde maken ben ik meerdere passende opleidingen gaan volgen, zodat ik leiding kon gaan geven aan (gebieds)programma's. Doordat ik zelf ontwerper was geweest en samen met bewoners en ondernemers de plannen maakte, kon ik als leidinggevende goed begrijpen wat verschillende beleidsdisciplines maar ook uitvoerders nodig hebben om fijn te kunnen werken.'

Kun je je huidige baan bij de gemeente Den Helder omschrijven?

'Dat kan ik, maar eerst een tussenstapje.

Na Hoorn kwam ik terecht bij de gemeente Alkmaar. Daar werd ik afdelingshoofd van het Projectbureau en later van de afdeling Ruimtelijke Ordening en Economie. Daarnaast hield ik mij bezig met crisismanagement. Zo werd ik bijvoorbeeld verantwoordelijk voor de gang van zaken na het instorten van het dak van het AZ-stadion in 2019. Ik hou ervan om levenslang te blijven leren en samen te ontwikkelen met mensen om mij heen. Ik heb daarom nog niet zo lang geleden een opleiding afgerond gericht op veranderprocessen in organisaties.

In Den Helder komt nu alles samen. Terwijl ik in Alkmaar nog bezig was op afdelingsniveau, groeide mijn behoefte om voor een hele organisatie te bekijken hoe je een vitale, zinrijke en productieve organisatie kan realiseren. Bij de organisaties waar ik heb gewerkt heb ik veel mensen ontmoet die met hart en ziel werken aan een stad en zich inzetten voor de mensen die er wonen, werken en recreëren. Daar wil ik graag het verschil mee maken. Dat kon in Den Helder. Er zijn veel nationale transitieopgaven waar Den Helder voor aan de lat staat: Wind op Zee en de uitbreiding van de Marine hebben veel invloed op de stad. Daarnaast staat Den Helder in de top20 van gemeenten met hardnekkige achterstandsproblematiek. Dit zijn strategische uitdagingen waar ik mij graag samen met de organisatie voor inzet.'

Is er een rode draad in je carrière?

'Als ontwerper heb je altijd het vraagstuk wat er gaande en nodig is op een locatie, welke kansen en knelpunten er zijn. Dat is in organisaties niet anders. In beide gevallen moet je met een creatief brein

Naam: Sabrine Roest-Gijzen

Opleiding: Hogeschool Van Hall Larenstein, Tuin- & Landschapsinrichting (2006); NCOI Opleidingen, Management voor Overheid en Non-profit (2015) en masterclass Programmamanagement (2017); KernTC, NLP Practitioner (2020); 4D Organisatieontwikkeling en Opleiding, TGI-opleiding (2024)

Functie: Directeur Ontwikkeling bij gemeente Den Helder

zoeken naar de meest passende mogelijkheden. Tijdens het werk heb ik altijd een schetsboekje bij me waarin ik de langskomende vraagstukken verbeeld. Hoe verhoudt het één zich tot het ander en wat zou de benadering dan kunnen zijn? Ik ontwerp dus nog steeds, maar dan in de vorm van organisatieontwikkeling. Samen met anderen bouwen aan organisaties en mensen in hun kracht zetten, is het leukste om te doen.'

Heb je nog contact met oud-studiegenoten?

'Jazeker. Enkele jaargenoten spreek ik nog regelmatig. Bij één vriendin was ik zelfs getuige op haar bruiloft. Zij trouwde op dezelfde dag dat de opleiding Tuin- en Landschapsinrichting haar jubileumreünie organiseerde in Velp.'

TEKST EDWIN VRIEZEN

FOTO BERRY ROEST

LIVE
YOUR
AMBITION

Bij TAUW werk je aan een duurzame leefomgeving voor de generaties van vandaag én morgen

WERKENBIJTAUW.NL

"Ik krijg ruimte om taken op te pakken die ik echt leuk vind en waar mijn interesse ligt"

Als Adviseur Milieu Vergunningen houdt Sander van Dijk zich bezig met vergunningsaanvragen voor klanten. Hij werkt samen met specialisten die deelonderzoeken opstellen, bijvoorbeeld op het gebied van lucht, bodem, water of geluid. Hij schrijft offertes, voert voorbereidende scans uit en heeft contact met bevoegd gezag. Een gaaf onderdeel van zijn werk zijn de locatiebezoeken bij klanten. "Tijdens deze bezoeken krijg ik vaak een rondleiding", vertelt Sander. "Hierdoor krijg ik een beeld van wat een klant precies doet en hoe het eruit ziet."

Sander vertelt dat ontwikkeling op zowel persoonlijk als professioneel vlak bij TAUW op verschillende manieren wordt gefaciliteerd. "Ik werk aan verschillende projecten, maar volg ook het juniorentraject. Het juniorentraject is een hele goede bijdrage aan mijn ontwikkeling." Ook is Sander lid van de werkgroep Diversiteit en Inclusie, waar hij zijn steentje kan bijdragen aan onderwerpen die hij belangrijk vindt.

Sander van Dijk
Adviseur Milieu Vergunningen

'Het is fijn dat Omgevingsdienst Groningen in mij investeert'

Simone van der Hulst is sinds vorig jaar november junior adviseur bodem bij Omgevingsdienst Groningen. Ze is er op haar plek. Via een omweg is ze er neergestreken.

Simone is een zogenaamde zij-instromer. Ze heeft biomedische technologie (bachelor) gestudeerd en is gaan werken als MRI-planner in het ziekenhuis. Vervolgens deed ze een master wetenschapscommunicatie en nam goed de tijd voor het vinden van een geschikte baan. "Toen ik de functie junior adviseur bodem bij de Omgevingsdienst Groningen (ODG) tegenkwam, werd ik écht enthousiast. Dit zag ik mezelf helemaal doen. Dit moest het zijn."

Aanvullende opleiding

Door de studie wetenschapscommunicatie heeft Simone kennis en vaardigheden opgedaan die goed toepasbaar zijn, maar die op milieugebied moesten worden bijgespijkerd. Tijdens het solliciteren liet ze zich er niet door tegenhouden. "Wat hielp is dat in de vacature nadrukkelijk stond dat je een interne opleiding kon volgen. Dat gaf me het vertrouwen dat ik op basis van mijn competenties kans maakte."

Simone begon aan twee opleidingen: de post-hbo-opleiding Bodemspecialist bij Van Hall Larenstein en de opleiding voor handhavingsexpert milieu (Hamil). "Het is een fijn gevoel dat ODG in mij wil investeren. Mijn werkgever betaalt de opleidingskosten en ik mag onder werktijd studeren." Twee opleidingen in anderhalf jaar die elkaar deels in tijd overlappen, is pittig, maar Simone's ambities zijn groot. Ze ging ervoor. Mei volgend jaar is ze klaar met het opleidingstraject.

Fijn team

Simone heeft nog geen dag spijt. "Bescherming van natuur en milieu is mijn drijfveer, maar wat ik zo leuk vind aan mijn werk is de specialistische rol." Ook heel fijn vindt ze dat ze haar uren flexibel kan indelen, zodat ze haar hobby's kan blijven beoefenen. Twee dagen per week werkt Simone thuis, maar ze gaat ook graag naar kantoor. "Dan krijg je meer van de organisatie mee en kan je makkelijker vragen stellen. Bovendien vind ik het belangrijk om in een

fijn team te werken; ik ben sterk gericht op mensen. Daar heb ik echt naar gekeken toen ik solliciteerde. Het klikte goed."

Verskil maken

Als junior adviseur begon Simone met het behandelen van meldingen van grondwerkzaamheden die via het Omgevingsloket binnenkomen. Ze controleert of alle vereiste informatie en stukken zijn aangeleverd. Gaandeweg kijkt ze ook steeds meer inhoudelijk naar de keuringsrapporten. "Ik check of de grond die men van plan is om toe te passen, voor die locatie geschikt is. In Nederland onderscheiden we drie verschillende kwaliteitsklassen: landbouw & natuur, wonen en industrie. De schoonste grond – klasse landbouw & natuur – mag overal worden toegepast, maar voor andere klassen gelden restricties." Laatst ontdekte ze bij een project voor landverbetering dat er in het keuringsrapport alle waarden op landbouw & natuur waren geclassificeerd, maar bij barium een streepje stond. Na raadpleging van een collega bleek barium een verhoogde waarde te hebben. "De grond kwam daardoor gelijk in de categorie industriekwaliteit. Als je door dit soort vondsten kan voorkomen dat de landbouwgrond verontreinigd raakt, dan maak je echt het verschil." Simone ziet ernaar uit telkens nieuwe dingen te leren. "Ik ben nog maar kort bezig. Ik kijk ernaar uit om nog meer kennis toe te passen en de adviseursrol te pakken."

Studeer je binnenkort af of ben je onlangs afgestudeerd? Denk eens aan een carrière bij één van de noordelijke omgevingsdiensten van Drenthe, Friesland of Groningen. Je kunt er met uiteenlopende vooropleidingen terecht. Meer informatie op www.werkenbijnod.nl.

De toekomst van Nederland verander je niet zomaar.

Wij geloven dat je elkaar hierbij nodig hebt.

Daarom gaan wij voor een samenwerking op de lange termijn, zodat we stappen kunnen zetten om Nederland toekomstbestendig in te richten.

Water en klimaat | Gebiedsinrichting | Waterveiligheid

AgriMatching: van studentengrap naar serieuze start-up

Wie heeft er eigenlijk nog niet van AgriMatching, de dating-app voor agrarische jongeren gehoord! Het initiatief krijgt zoveel media-aandacht, dat het je nauwelijks kan ontgaan. De vorige Carrièredag in Leeuwarden gaf de app vleugels. Als je de jongens achter AgriMatching vraagt wat de Carrièredag van maart hen heeft gebracht, dan zeggen ze: verschrikkelijk veel. Het heeft hun succes vergroot.

Het idee van een datingplatform komt uit de koker van Rienck Waalkens. Scott van der Vlugt en Gijs Staats sloten zich later aan met een agrarische kledinglijn en respectievelijk e-learning. Op het eerste gezicht vormen ze een wonderlijke combinatie, maar het matcht wel degelijk. Luister maar naar hun opmerkelijke verhaal.

Studentenhuis

1 maart 2020. Eerstejaars agrarische bedrijfskunde Rienck zit in zijn studentenhuis met vrienden aan tafel. Door de coronacrisis zijn de mogelijkheden om naar school en uit te gaan beperkt. Rienck verzucht waarom er geen online agrarische plek bestaat om elkaar te ontmoeten. De vriendengroep pakt de koe bij de horens en maakt ter plekke als grap een Instagram-pagina aan waar ze foto's van vrienden met een korte omschrijving op plaatsen. Tot hun verbazing wordt de grap serieus opgepakt. Steeds meer datingkandidaten worden aangeleverd. Uiteindelijk is de Instagram-pagina gevuld met zo'n zeshonderd datingkandidaten en zijn er bijna tienduizend volgers. Door feedback weten ze dat er minimaal drie relaties zijn ontstaan. Dat gaf een goed

gevoel, maar het is beter en veiliger om relaties via een app tot stand brengen. Instagram is nu eenmaal niet voor dating ingericht. De mogelijkheden zijn beperkt en ook de privacy is onvolgende waarborgd. De hele school kan meekijken. Maar hoe maak je een app en hoe financier je dat? Riencks huisgenoten Scott van der Vlugt en Gijs Staats komen in beeld. Scott studeert ook agrarische bedrijfskunde. Gijs is een jaar verder met zijn opleiding en doet tuin- en akkerbouw (tegenwoordig innovatieve plantenteelt).

Onderneming als studieobject

Voor een minorproject schrijven Rienck en Scott een ondernemingsplan voor de verkoop van eigen geregistreerde kleding in de Benelux. Het moet dienen als financieringsbron voor de te bouwen datingapp. Tijdens hun master wordt die kledinglijn daadwerkelijk opgezet. Rienck: 'Heel mooi is dat we een deel van onze studietijd erin konden steken en gebruik konden maken van de kennis en de tijd van docenten. Hoe leuk is het wel niet om aan je eigen project te werken.' Studie en stages slokken veel tijd op, maar ze gaan op een lager pitje door.

Rienck zet zijn ook afstudeerscriptie in voor AgriMatching. Hij vervolmaakt de mogelijkheden voor de app. Vlak voor het afstuderen heeft de kledingverkoop zoveel geld opgeleverd dat de app gebouwd kan worden. Rienck: 'Toen stonden we voor de keuze om echt met z'n drieën te gaan ondernemen.' Gijs, tegenwoordig docent bij Aeres in Dronten, richt zich op e-learning met lessen over bodem- en algemene bedrijfskunde. De lancering van de e-learning volgt later en zal dan ook in de app worden opgenomen. 'Het is de bedoeling dat de app uitgroeit tot één groot matchingsplatform. Wij zijn er om de agrarische sector te verbinden.'

Mediahype

Op 1 april – dit keer geen grap – is de release van de app. Vlak daarvoor op 14 maart presenteert AgriMatching zich op de Carrièredag. Het loopt storm. Ze worden aangesproken door iemand die voor Omroep Gelderland video's maakt over jongeren op het platteland. Eenmaal gemaakt en geplaatst op TikTok gaat het filmpje viral. Een dag later bellen diverse radiostations om de jongens uit te nodigen voor een uitzending. Diezelfde dag krijgen ze ook aandacht bij SBS6. Scott: 'En die ochtend daarna was ik live bij Goede morgen Nederland.. Er kwam een item bij Omroep Max en we zaten bij Jort Kelder en Welmoed Sijsma van Op1 aan tafel. We kwamen bij RTL Nieuws. De Volkskrant en Nieuwe Oogst volgden later met aandacht aan de app.

Zonder die ontmoeting van de videomaker op de Carrièredag zouden we nooit zoveel aandacht hebben gekregen.' De app werkt als een gewoon datingplatform, waar nieuwe functies aan toe zijn gevoegd. Iedereen waarmee je een eerste klik hebt, kun je op een laagdrempelige manier wat beter leren kennen, voordat je een echte date maakt. Op een Instagramachtige pagina kun je foto's delen en er iets bij schrijven. Verder houdt de app een matchscore bij op basis van gedeelde interesses zoals muziek, hobby's, sport en evenementen. Komen er interesses overeen, dan worden daar punten aan toegekend. De score stijgt eveneens als een ander foto's van je leven leuk vindt.

Gat in de markt

Scott legt uit waarom een speciale dating-app voor plattelandsjongeren een gat in de markt is: 'De grote apps richten zich vooral op stadse jongeren. Onze doelgroep voelt zich daar minder thuis. Ze vinden het fijn om met leeftijdsgenoten te praten die een band hebben met de agrarische sector. Bedenk ook dat niet alle agrarische jongeren makkelijk van het erf af kunnen, bijvoorbeeld doordat ze op jonge leeftijd het bedrijf van hun ouders door ziekte of overlijden hebben overgenomen en heel veel uren draaien. Via de app kunnen ze contact zoeken met anderen die het werk en leven op de boerderij aanspreekt.' Zo'n 80 procent van de datingdeelnemers is tussen de 18 en 28 jaar. Dat komt wellicht omdat ze hun marketing focussen op social media. Dat de app daardoor bij andere leeftijden wat stroever op gang komt, vinden de ondernemers niet gek, maar wel een beetje jammer. Ze willen zeker gaan proberen de app ook voor andere leeftijden aantrekkelijk te maken. De ondernemers hebben de goede leeftijd voor de dating-app. Hebben ze misschien zelf op die manier een liefde gevonden? Nee, dat niet. Rienck heeft zijn vriendin weliswaar ontmoet in de periode dat de app werd gebouwd, maar hun relatie is op een andere manier ontstaan. Scott heeft momenteel geen vriendin maar zoekt die ook niet via de app, Hij gebruikt die uitsluitend om te checken of alles werkt.

De ondernemers hebben de goede leeftijd voor de dating-app. Hebben ze misschien zelf op die manier een liefde gevonden? Nee, dat niet. Rienck heeft zijn vriendin weliswaar ontmoet in de periode dat de app werd gebouwd, maar hun relatie is op een andere manier ontstaan. Scott heeft momenteel geen vriendin maar zoekt die ook niet via de app, Hij gebruikt die uitsluitend om te checken of alles werkt.

Nieuwe plannen

Rienck en Scott kunnen sinds kort veel makkelijker samenwerken aan de verdere ontwikkeling en uitbouw van AgriMatching. Scott woonde in Borculo

(Achterhoek), maar is inmiddels op het akkerbouwbedrijf van Riencks ouders in het Groninger Niewolda aan de slag gegaan. Veel kunnen de drie online bespreken, maar als ze fysiek bij elkaar moeten komen, is dat wel een puzzel. Alle drie doen ze AgriMatching naast hun fulltime baan en Gijs moet vanuit Dronten komen. Inmiddels bestaat AgriMatching ruim vier jaar. De eerste drie jaar waren het zwaarst, omdat er nog geen economisch perspectief was. Een Instagram-account genereert nu eenmaal geen inkomsten. Nu zijn die er wel en begint het echt leuk te worden. 'Super dat we zo'n succes hebben. We gaan door, want we hebben nog zoveel mooie plannen...'

TEKST RIA DUBBELDAM
FOTO'S AGRIMATCHING

Naam Rienck Waalkens (m), Scott van der Vlugt (l) en Gijs Staats (r)
Naam bedrijf AgriMatching
Vestiging Online
AgriMatching.nl

Opleiding Rienck en Scott, Agrarische bedrijfskunde (2023)
Gijs, Tuin- en Akkerbouw (2022)

Rijksvastgoedbedrijf
Ministerie van Volkshuisvesting en
Ruimtelijke Ordening

Als (young) professional de buitenruimte van het Rijk van binnenuit ervaren en ontdekken?

Werken bij het Rijksvastgoedbedrijf is werken voor Nederland

werkenvoornederland.nl/rvb

Nationaal Militair Museum

Onze student in Costa Rica

Vierdejaars student bos- en natuurbeheer Bart Ruesen zet zich geregeld in voor het VVA Aristaeus bureau. Maar nu even niet. Hij loopt stage in Costa Rica. Maar als hij in januari terug is, zal hij vast weer hand- en spandiensten verlenen voor de vereniging bij het opbouwen van de Carrièremarkt in februari.

Bart Ruesen waarschuwt vooraf via mail: 'Hier in het regenseizoen hebben we regelmatig te maken met stroomuitval. Dus mocht ik op de afgesproken tijd niet via Teams bereikbaar zijn, dan weet je waar het aan ligt.' En inderdaad, 4 uur 's middags, bij Bart 9 uur, is er geen verbinding. Een uur later lukt het alsnog, met een haperend beeld en geluid. 'Het internet hier in het Cloudbridge natuureservaat (www.cloudbridge.org/the-project) is wat karig. Zodoende hebben we ook geen telefoonverbinding. Ik zit in de vallei op 1700 meter hoogte, de bergen gaan tot ongeveer 3400.'

Bart is op 2 september aangekomen, helemaal aan het begin van het schooljaar, en blijft er tot half januari. Best spannend om zo'n lange tijd weg te zijn. Daarom is hij blij dat hij samen met klasgenoot Louis Frenay is. 'Louis heeft deze stageplek gevonden. Hij vroeg wie er nog een stageplek zocht. Ik ben toen aangehaakt. Op het onderzoeksstation zijn we met meer studenten, zo'n vijftien en allemaal leeftijdgenoten uit alle uithoeken van de wereld, echt leuk en gezellig.'

Eigen project

Iedere student mag een eigen project opzetten, zolang dat maar in de interessesfeer van het natuurpark ligt. 'Wij krijgen voor ons project wetenschappelijke ondersteuning en wekelijks is er een meeting om de voortgang te bekijken. Zelf zet ik een database op van eetbare planten die hier voorkomen. Aan de hand van literatuurstudie probeer ik die lijst compleet te maken. Vervolgens wil ik kijken naar de mogelijkheden van die planten

Bart Ruesen

in herbebossingsprojecten. Dit park is in 2002 opgericht en sindsdien probeert men van boeren omliggende grond te kopen om die om te zetten naar bos. Het kan interessant zijn om eetbare planten te gaan combineren met de meest gebruikte boomsoorten voor herbebossing. Hopelijk inspireert het ook boeren. De meeste grond is hier namelijk agrarisch in gebruik. Boeren telen gewassen maar houden vooral vee. Door een andere inkomstenbron te creëren via herbebossing ontstaat er hopelijk motivatie om land om te zetten naar bos, waarin ze voor menselijk gebruik kunnen oogsten zonder dat het bos veel schade oploopt.'

Op pad met locals

Bart heeft door een paar keer op pad te gaan met lokale mensen al een flinke lijst met eetbare soorten verzameld. 'Ze wezen me eetbare soorten aan en duwden dan een besje in de mond en

dan weer een blad.' Om nog meer kennis te verzamelen gaat hij boeren interviewen. Hij kan al aardig goed Spaans verstaan, maar zichzelf verstaanbaar maken is lastiger. 'Gelukkig gaat er iemand mee om de interviews te voeren. Overigens spreken veel mensen hier wel Engels; het gebied wordt flink bezocht door Amerikaanse toeristen.'

Costa Rica bevalt hem goed. 'Het is stukken lekkerder weer dan in Nederland, ook al is het nu het regenseizoen. Het begint tussen 11 en 12 uur te regenen en dan verder tot het einde van de dag. Maar 's ochtends is het 20 graden met zon. En het is een prachtige omgeving. Dagelijks wandel ik rond in het oerwoud. Wacht even, als ik nu mijn computerscherm naar buiten richt, kun je de omgeving zien.' Op mijn scherm zie ik weelderig tropisch groen. Om jaloers op te worden.

TEKST RIA DUBBELDAM

Great Place To Grow

By 2050, nearly 10 billion people will be living on earth. In the meantime, we face a climate that is changing and available agricultural land that is shrinking. Our goal is to provide access to healthy and diverse vegetables for people anywhere in the world.

It starts with the right vegetable seeds

How are we doing that? We develop new, strong vegetable varieties with high productivity and resistance to diseases and pests. Varieties that require less crop protection products, water and fertilizer during cultivation. And also produce a higher yield per hectare.

ENZA ZADEN

Will you take up the challenge with us?

Looking for an internship or starter position during or after completing your studies? Then check the website for more information.

We are always looking for talent!

enzazaden.com

Wij zoeken nieuwe collega's!

#VACATURE

Jouw ecologisch inzicht, onze groene toekomst

Werken bij Lycens: Adviseur Ecologie

Je hebt...

- Passie voor het beschermen en versterken van de flora en fauna binnen ruimtelijke projecten;
- Plezier in klantcontact;
- Ervaring met locatie bezoeken en adviseren.

www.lycens.nl

0541 - 570 730

Studenten Yuverta mbo Velp maken vissenbossen

Een superleuke praktijkopdracht en goed voor de onderwaterbiodiversiteit. In september legden tweedejaars Bos- en natuurbeheer van Yuverta mbo Velp zes vissenbossen aan in de Egelbeek tussen Apeldoorn en Vaassen.

Docent Bos- en natuurbeheer Bas Wrekenhorst van Yuverta mbo Velp loopt over een smal paadje door een bijna ondoordringbaar bos. Halverwege passeert hij de Egelbeek. Op de achtergrond hoor je het geluid van een machine, maar wat is het? Geen motorzaag. Er klinken stemmen en ineens staat Wrekenhorst bij een groepje van vier meiden.

Sofie en Renske vertellen dat er nog twee groepjes aan het werk zijn. Ze maken elk een vissenbos. Sofie: 'Vorige week hebben we boompjes gezaagd. De stammetjes zijn de palen die we rechtop in de beek gaan zetten, in de vorm van een driehoek. Die vullen we op met takkenbossen. Het is de bedoeling dat vissen en macrofauna hier een schuilplaats en woonplaats kunnen vinden.'

Meer biodiversiteit

Schuilplaatsen, die kan de beek gebruiken; het is een kale bak water. Maar de vissenbossen doen meer. Doordat de

punt van de driehoek ongeveer een halve meter van de overkant eindigt, moet het water zich eromheen wurmen en ontstaat er variatie in stroomsnelheden. Langs de doorgang tussen vissenbos en oever zal het water sneller stromen en achter het bosje zal de stroming juist vrijwel stilstaan. Ook ontstaan er wat diepere en ondiepere stukken, er komt wat slibvorming en takjes blijven liggen. Om uit te leggen wat er gebeurt, maakt Wrekenhorst een vergelijking met een weiland waarin hooguit wat bloemetjes staan. 'Leg je meidoornhagen, poelen en wat knotwilgen aan, dan krijg je meer structuur, verhoog je de variatie en ontstaat er meer biodiversiteit; precies wat we ook doen met deze vissenbosjes. Meer variatie in de beek betekent meer biodiversiteit.'

Wrekenhorst verwacht dat er ook waterplanten komen. Die zijn er nu niet. 'Dat komt vooral door het ontbreken van zonlicht op het water in dit dichte

bosje. De studenten zagen daarom de stammetjes in de buurt van de oever. Je ziet gelijk dat meer licht in het water valt.'

Beekprik

Renske legt uit dat ze ter voorbereiding van de praktijkopdracht op school een dwarsdoorsnede van een vissenbos hebben getekend. En vorige week waren ze bij de Egelbeek om de stroomsnelheid te meten en de visjes te tellen. 'Dat was best lastig, omdat het waterpeil te hoog was om erin te waden.' Sofie vult aan: 'We hebben alleen gewone vissen zoals tiendoornige stekelbaars gevonden, wat mosseltjes, slakkeneitjes en kreeftjes. Andere groepen hadden meer vissoorten. Eentje zelfs een beekprik, een zeldzame soort die alleen in heel schoon water voorkomt.'

De meiden zijn zo ongeveer klaar met de voorbereidingen en kunnen de palen in de beekbodem gaan duwen. Om dat te vergemakkelijken gaan ze een waterpomp gebruiken, maar drie jongens verderop hebben die nog in gebruik. Die pomp is dus het geluid wat je in het bos hoort! Op zoek naar Jarno, Raf en Ricardo. Aangekomen blijkt de pomp verstopt te zijn, maar de handige jongens hebben het even later voor elkaar. De pomp zorgt ervoor dat er een harde straal water uit de lans spuit. Door de lans op de bodem te zetten, spuit de bodem ter plekke weg, ontstaat er een gat, waarin de jongens met enige kracht een paal in kunnen drukken. De een na de andere paal verdwijnt in de waterbodem.

Toevalstreffer

'Dit praktijkonderdeel is zo leuk', vertelt docent Wrekenhorst, 'omdat de studenten het geleerde gelijk kunnen toepassen. Dat kan niet altijd. Het mooiste is als

Jarno Pater (l), Raf van Dinteren (m) en Ricardo van Zanten (r) plaatsen de palen in een driehoek in de Egelbeek. Docent Bas Wrekenhorst kijkt toe.

we nog wat robuuster te werk kunnen gaan. Bijvoorbeeld een paar bomen omtrekken en die in de beek gooien, zoals in de Leuvenumse Beek op de Noord-Veluwe is gedaan. Dit bootst de natuurlijke situatie het beste na. Hier bij de Egelbeek werken we wat meer als hoveniers.'

Wrekenhorst stuitte bij toeval op dit project. 'Ik hoorde ervan door twee oud-klasgenoten van mij. Viswerkgroep De Prik, waarbij Romeo Neuteboom Spijker betrokken is, had een projectvoorstel ingediend bij de TAUW Foundation van ingenieursbureau TAUW, waar Sander Nijhuis werkt. Ze vertelden over het plan om samen met waterschap Vallei en Veluwe en de gemeenten Apeldoorn en Voorst de biodiversiteit van de onderwaterwereld te bevorderen. Toen ik er lucht van kreeg, ben ik er gelijk op in gesprongen. Wij van Yuverta mochten gaan meedoen. Wij zijn de handjes en voeren de ideeën uit.'

Vervanging

Het project behelst meer dan vissenbossen aanleggen en meer dan maatregelen

voor alleen de Egelbeek. Het plan is ook om visnestkasten te plaatsen en oevelzen aan te planten. In overleg met de projectpartijen zijn ook de Grift, het Apeldoorns Kanaal, een vijver in Park Zuidbroek en de Voorsterbeek geselecteerd. Per watergang is bekeken welke maatregelen passen. Het is een zoektocht naar waar wat kan, want watergangen hebben veel functies en die moeten elkaar niet hinderen. Wrekenhorst: 'In het Apeldoorns Kanaal kun je geen in de watergang uitstekende vissenbossen aanleggen. Het plan is om daar langs de oever takkenbossen vast te leggen. Die nemen weinig ruimte in, maar geven wel plek aan vissen en macrofauna. Visnestkasten plaats je bijvoorbeeld in een stedelijke omgeving waar je in een beek nauwelijks aanpassingen kunt doen.' Voor de voorgenomen maatregelen zijn vergunningen ingediend. Dat Yuverta al in de Egelbeek kon beginnen, is omdat er tien jaar geleden al vissenbossen door mbo-studenten zijn aangelegd. Die waren hard aan vervanging toe. Aangezien ze er al lagen, was er geen vergunningetraject nodig.

Bewustwording

Het waterschap verleent graag haar medewerking aan dit project. 'We vinden het belangrijk voor de ecologie maar ook om onderwaternatuur die voor veel mensen niet zichtbaar is, onder de aandacht te brengen', zeggen Dagmar Bogers en Manon Spaans. 'Dit soort projecten dragen bij aan de bewustwording van het onderwaterlandschap en voor de studenten is het een mooie kans om mee te denken en mee te werken.' Wrekenhorst besluit: 'Onze studenten Bos- en natuurbeheer leren door te doen veel over onderwaterbiodiversiteit. Dat hebben ze bij hun eindpresentatie aan de projectpartners wel duidelijk gemaakt. Dit zijn onze toekomstige onderwaterboswachters!'

TEKST RIA DUBBELDAM
FOTO'S HANS DIJKSTRA

Mila Woudt (l) en Renske Jutten (r) maken van dunne boompjes palen voor het vissenbos. De palen worden in een driehoek in de beekbodem gedrukt en vervolgens opgevuld met takken.

‘Wat verwacht jij (voor jouw vakgebied) van het nieuwe kabinet?’

De plannen van het kabinet beginnen op een aantal terreinen zich te ontvouwen. Het is wennen, zo'n extra-parlementair kabinet die zegt het helemaal anders te gaan doen. Wat kunnen we zoal verwachten en wat voor wensen worden hopelijk ingelost?

SAMENSTELLING RIA DUBBELDAM

Albert Boersen

- Bedrijfskunde en Agribusiness, 2015
- Bedrijfsleider bij Herenboerderij De Vlinderstrik in Rotterdam

‘Ik ben wel blij met de grote wisseling. De afgelopen decennia is er veel gesproken, maar weinig gebeurd. Met de nieuwe mensen, met hier en daar boerenverstand, geef ik het nieuwe kabinet het voordeel van de twijfel. Maar het blijft “eerst zien en dan geloven”. Ik hoop dat er ruimte blijft voor een ‘biodiversiteit’ aan bedrijven. Van mij hoeft niet alles biologisch, al ben ik er een groot voorstander van. Onze Herenboerderij trekt bepaalde type mensen aan, maar ook voor alle andere mensen moet eten worden geproduceerd. Dat valt voor boeren niet mee. Mijn broertje doet thuis de melkveehouderij, is PAS-melder en ondervindt problemen door de stikstoflast op de natuurgebieden. Sinds 2019 staat de ontwikkeling van het bedrijf stil. Daar komt de mestproblematiek overheen. De vorige minister zei hier niks aan te kunnen doen, maar als er iemand dat kan, dan is het de minister.

Veel boeren zijn al geholpen als er geen kunstmest meer mag worden gebruikt en uitsluitend dierlijke mest wordt geplaatst. Een relatief simpele oplossing die qua uitvoering en handhaving goed te doen is, en milieutechnisch ook prima is mijn idee. Dat tussen de oren krijgen van politici is lastig.’

‘Ik ben nog nooit zo teleurgesteld en zo ongeïnteresseerd geweest over wat er in Den Haag gebeurt. Dat is zorgelijk, want ik ben al jaren lid van de PvdA. Er is momenteel weinig visie in Den Haag, alles is op de korte termijn gericht en op zieltjes werven. Er wordt op idiote details gestuurd, zoals verhoging van de maximumsnelheid naar 130 kilometer. Belachelijk om daarmee te willen scoren, net zoals met een btw-verhoging op boeken en cultuur, zaken waarin we juist moeten investeren. Ik was nooit fan van Rutte, maar heb bijna heimwee naar zijn kabinetten. Het is schrijnend hoe dit kabinet de grote opgaven voor natuur en landschap negeert. Dat moeten we met z'n allen toch veel belangrijker vinden? Biodiversiteit is een belangrijk onderdeel van ons zijn. De toegezegde jaarlijks extra 500 miljoen voor agrarisch natuurbeheer is wel een lichtpuntje. Als die vooral ten goede komt aan de agrarische collectieven, dan ben ik er deels gerust op dat het effectief wordt besteed aan maatregelen voor biodiversiteits- en landschapsherstel. Als Landschapsbeheer Friesland kunnen we hopelijk daarin bijdragen in specifieke projecten.’

Wiebe Bouma

- Tuin- en Landschapsinrichting, 1996
- Directeur bij Landschapsbeheer Friesland, sinds 2020

Jos Truijen

- HBCS Houtteelt, 1978
- Gepensioneerd sinds 1 april 2024

‘Mijn hele werkzame leven ben ik actief geweest in bos- en natuurbeheer. Onder meer bij de bosrijke gemeente Someren. Om projecten gefinancierd te krijgen moest je aankloppen bij de provincie. Bij de Bosgroep hield ik me vooral bezig met aanleg en beheer van nieuwe natuur, landgoederen en gemeentelijke eigendommen. Hiervoor werden provinciale en rijkssubsidieën ingezet, maar de overheid bleek niet altijd betrouwbaar. Tijdens de “wedstrijd” konden de spelregels veranderen. Dan bleek bijvoorbeeld de subsidie lager uit te vallen dan vooraf was beloofd. Van de nationale overheid kun je niet altijd op aan. Decennia is er geld gestoken in nieuwe natuur en herstelprojecten. Maar daarna begint het eigenlijk pas. Natuur moet je onderhouden en beheren. Dat moet de eigenaar vaak zelf zien te bekostigen. De afgelopen decennia hadden kabinetten natuurbeleid op een zeer laag pitje staan, het vorige kabinet pakte schoorvoetend wat meer natuurherstel op (nog steeds wat anders dan steun aan natuurbeheer/natuurbeleid). Wat dit kabinet gaat doen is een groot vraagteken! **Stel dat ze toch natuur wil aanleggen en herstellen, dan hoop ik dat er dan ook aandacht is voor financiering van de instandhouding.**’

‘Wat het hbo zo ongelofelijk boeiend maakt, is dat je er iedere dag werkt aan de toekomst van jonge mensen door ze goed op te leiden voor de arbeidsmarkt die om hen staat te springen én dat je met toegepast onderzoek werkt aan oplossingen voor complexe vraagstukken over hoe we de wereld leefbaar en gezond houden. **Dat er juist nu bezuinigingen op het onderwijs worden doorgevoerd na de ellende van corona en het - gelukkig - weer invoeren van de basisbeurs, vind ik zuur.** In gezamenlijkheid doen hogescholen maar ook universiteiten wat ze kunnen om de minister op andere gedachten te brengen. Wat ik ondertussen merk is dat een ministerie als LNVN graag nog intensiever met groene hogescholen wil samenwerken in de Gebiedsgerichte en Samenhangende aanpak voor het landelijk gebied, ook al is de financiering op dat dossier niet meer beschikbaar. Onze hogeschool heeft een duidelijke richting gekozen, namelijk om door middel van opleiden, onderzoek en samenwerking in de regio's te werken aan vier transities op het gebied van water, duurzame leefomgeving (inclusief agro), biodiversiteit en klimaat. Die boodschap blijven we uitdragen en daar blijven we aan werken.’

Jan van Iersel

- Bedrijfskunde, Erasmus Universiteit, 1987
- Voorzitter College van Bestuur van Hogeschool Van Hall Larenstein, sinds 2019

André Hoogendijk

- Bedrijfskunde en Agribusiness, 2007
- Directeur BO Akkerbouw, sinds 2019

‘We hebben in 1957 afgesproken dat we als Europese landen een gezamenlijk landbouwbeleid voeren. Individuele landen hebben nog eigen bevoegdheden, maar de koers zetten we samen in Brussel uit. Het is daarom positief om te zien dat het regeerprogramma op veel punten aansluit bij het rapport van de zogeheten ‘strategische dialogue’ die in Europa heeft plaatsgevonden. Waar in Nederland het Landbouwakkoord niet lukte, zijn Europese organisaties het wel eens geworden over de toekomst van de landbouw. Het valt op dat de toon van dit rapport en het regeerprogramma positief is. Wat ik er zelf van oppik, is dat men in Europa ruimte ziet voor een ‘tailored approach’ voor belangrijke milieuproblemen. In Nederland vullen we dat in met doelstelling. Daarnaast wordt op beide fronten het belang gezien van het versterken van ketens om zelf te kunnen sturen op maatschappelijke doelen. Ook staan jonge boeren in de belangstelling. De echte zorg voor de toekomst is namelijk of er nog genoeg jonge boeren zijn. **Ik hoop dat het nieuwe kabinet gaat werken vanuit het perspectief van jonge boeren.**’

André Donker

- Bosbouw School, 1982; Tuinbouwschool, 1987
- Assessor Yuverta mbo Velp, wildlife docent Aeres MBO Almere, zpp'er André Donker Natuur

‘Zelf loop ik al wat jaartjes mee als natuurbeschermmer en docent, en dan volg je de politiek, omdat die grote invloed heeft op ons werk. De bescherming van natuur is in de wet vastgelegd. Sterker nog, het mandaat daarvoor ligt behoorlijk vast in Brussel. Daaraan ontkomt ook dit kabinet niet. **Europees gezien moeten we het nodige blijven doen, en als dit kabinet dat traineert, komen maatregelen op termijn nog harder op ons af.** Ik denk dus dat het wel zal loslopen. In de eerste honderd dagen zijn vooral plannen geschrapd en is er nog geen enkel alternatief plan goedgekeurd. De natuurbescherming ligt bij de provincies. Kachelt de natuur achteruit, dan zal dat links- of rechtsom door Brussel niet zonder gevolgen blijven. Het niet afbouwen van de landbouw en het vliegverkeer en het opschroeven van visquota's kan alleen als de natuurkwaliteit niet verslechtert. Door alle plannen die er lagen niet te gaan uitvoeren, zet Nederland bovendien haar geloofwaardigheid in Europa op het spel. Zelf verwacht ik dat Brussel als dat nodig is zal ingrijpen op hoofdlijnen en dat dit kabinet niet anders kan dan het afgesproken natuurherstel alsnog na te komen.’

Tijhuis Ingenieurs - Dé expert op het gebied van duurzaam regionaal waterbeheer in Nederland.

Bakje koffie? Kom langs!
Amersfoort, Hoorn of Joure

Wij werken vanuit vier werkvelden. Hierdoor leveren wij een essentiële bijdrage aan een gezonde waterkwaliteit en leefomgeving.

Waterbodems en baggeren

Oevers en civiele kunstwerken

GIS en dataverwerking

Waterkwaliteit en ecologie

Kom werken bij
Tijhuis Ingenieurs

Scan de
QR-code

- Organisatie met ruim **25 jaar ervaring** en **60+ professionals**
- **Interne opleidingen**, continue persoonlijke ontwikkeling
- Nadruk op **samenwerking, transparante communicatie, flexibiliteit**
- Toffe bedrijfsuitjes, sportevenementen, **familiere sfeer**

• Advies • Veldwerk • Contract en aanbesteding • Uitvoering

www.tijhuisingenieurs.nl

Maak kennis met het leukste
Milieuadviesbureau!

For the neXXt generation

Wij zijn een veelzijdig bureau voor milieuvraagstukken waarbij we onze onderzoeken en diensten verrijken met advies. We hebben kantoren in Gouda, Oldenzaal en Tilburg.

Onze deskundigheid valt binnen de terreinen Bodem, Water & klimaat, Ecologie & biodiversiteit, GIS & data, Infra en Gezondheid. Door deze expertisegebieden met elkaar te verbinden zijn we in staat om onze kennis breed en integraal in te zetten. Deze verbanden maken onze adviezen uniek en vooral zinnig.

Zet jij jezelf, net als wij, in voor een beter milieu, een beter klimaat, een betere gezondheid en een fijnere leefomgeving? Dan zijn we vast een match!

Laat je verrassen en kom sfeer proeven!

zinnig!

Maak jij met ons
de leefomgeving
mooier?

Mooier met jou!

www.werkenbijantegroup.nl

antegroup

- Bodem
- Milieu
- Omgevingsvergunningen
- Water

BURU ANTARES
AGENCY GROUP

Buro Antares BV
Aventurijn 600, NL-3316 LB Dordrecht
+31 (0)78 652 00 00 | info@buruantares.nl | buruantares.nl

'Bij Defensie valt nog veel te verkennen'

Na haar afstuderen vroeg Wendy van de Logt zich vertwijfeld af: wat ga ik nu in hemelsnaam doen? De studie Land- en Watermanagement was zo breed... Inmiddels is dat alweer twintig jaar geleden. Sindsdien is zij werkzaam in de niche van milieuvergunningen, de laatste twee jaar als senior Adviseur Vergunningen Milieu bij het Rijksvastgoedbedrijf (RVB).

Het werkgebied van het Rijksvastgoedbedrijf is heel breed, vertelt Wendy. 'Onze afdeling doet uitsluitend werkzaamheden voor Defensie. Op hun militaire terreinen speelt veel op milieugebied, en we willen dat het qua wetgeving netjes geregeld is. Daarvoor vragen wij vergunningen aan.' Het gaat om veel locaties. Bij de militaire terreinen moet de vergunning altijd kloppen met de actuele situatie, en die verandert voortdurend. In de praktijk werkt zij bij de vergunningaanvraag vooral samen met medewerkers van Defensie. Zij moeten namelijk de informatie aanleveren die Wendy voor de aanvraag nodig heeft.

Milieu en overheid

Hoe zij na haar studie in de milieuvergunningen terecht kwam? Wendy: 'Milieu lag mij wel en werken voor de overheid leek

mij aantrekkelijk, daarom ben ik bij een gemeente gestart als vergunningverlener milieu en bodemadviseur. Dat beviel goed en ik heb er veel geleerd.' Na tien jaar vond ze het tijd voor een nieuwe start, bij de net ingestelde omgevingsdiensten. Opnieuw in de niche van milieu en vergunningverlening. En sinds 1 januari 2023 zit Wendy bij het RVB. Ze is nog altijd druk met milieu en vergunningen. 'Maar nu eens vanaf de andere kant. Niet meer als vergunningverlener, maar als aanvrager.'

Pantserhouwitsers en mortieren

Bij het RVB kon ze direct aan de slag met de aanvraag van een milieuvergunning voor Artillerie Schietkamp 't Harde (ASK). 'Het gaat om een vergunning die alle voorgaande vergunningen voor het oefenterrein vervangt.' Het weer passend maken van de vergunning is allesbehalve een routineklus, want het ASK is een buitenbeentje. Hier wordt met het zwaarste kaliber geschut geschoten: pantserhouwitsers en mortieren. Het project start met een inventarisatie van alle milieuaspecten. Wendy: 'Denk aan geluid, trillingen, opslag van afval, bodem en dergelijke. In het vooroverleg bespreek ik met de milieucollega's van Defensie en de Inspectie Leefomgeving en Transport wat we precies bij hen gaan aanvragen. Daarnaast kijk ik rond op deze bijzondere

locatie – dit maakt mijn werk extra leuk. Van elk aspect bekijken we wat de wetgeving is en of we binnen de grenzen blijven. En welke maatregelen nodig zijn. Meestal zijn de normen helder. Soms niet. Zo zijn we al een lange tijd aan het praten over trillingen. We kijken hoe we de niet-standaard werkzaamheden van Defensie kunnen koppelen aan de standaard eisen aan de wet. Ja, bij Defensie valt nog veel te verkennen. De klus loopt daardoor wel wat trager dan ik zou willen.'

Leuk team

Wendy heeft veel aan haar collega's. 'We hebben een leuk team en weten elkaar goed te vinden. Een dag per week werken we sowieso samen en delen we veel kennis. Bij de grotere projecten is er een projectleider, zodat ik me lekker op de inhoud kan concentreren.' Wat zij het leukste vindt aan haar werk? Wendy noemt haar zelfstandigheid, inhoud, puzzelen, maar ook het integrale en samenwerken. En natuurlijk het locatiebezoek. 'Het is vooral de afwisseling. Het Rijksvastgoedbedrijf voelt voor mij als een prettige en open organisatie, en dat is iets wat voor mij echt van grote waarde is in mijn werk.'

Benieuwd of het Rijksvastgoedbedrijf jou iets te bieden heeft?

Ga naar werkenvoornederland.nl/rvb voor meer informatie & vacatures.

Mogen wij een moment...

Meer weten over ons mooie vak van rentmeester of adviseur erfgoed?

Ik vertel het je graag

Klement RENTMEESTERS

Nu is het moment...

...om Klement Rentmeesters te gaan volgen.

Bel ons: 043 - 32 33 511 of ga naar www.klement-rentmeesters.nl

- Makelaardij
- Grondzaken
- Beheer en exploitatie
- Herbestemming en verduurzaming
- Restauratie en transformatie
- Subsidies
- Groen Erfgoed

...om onze passie met je te delen

Wij zijn Klement Rentmeesters. Onze liefde voor monumenten en landgoederen zit diep. We wonen, werken en leven in monumenten. Het is onze lotsbestemming om dit moois te vitaliseren en te behouden voor de toekomst.

Heb jij ook liefde voor erfgoed? Toon dan je interesse als stagiair of afgestudeerde middels een mailtje naar: jessica@klement-rentmeesters.nl of scan de qr-code.

Klement Rentmeesters. Liefde voor monumenten en landgoederen.

VACATURE

AAN DE SLAG BIJ ROYAL DE HEUS

BEKIJK ONZE VACATURES

Binnen de Nederlandse Agri&Food is de diervoedersector een kennisintensieve bedrijfstak, die internationaal een koppositie inneemt. Royal De Heus speelt daarin een toonaangevende rol. Elke dag zijn wij bezig met het ontwikkelen van efficiënte en kwalitatieve diervoederconcepten.

Nieuwsgierig en innovatief gaan wij daarbij voortdurend op zoek naar nieuwe mogelijkheden voor onze klanten. Royal De Heus biedt ondernemende professionals de mogelijkheid om deze leidende rol in de sector verder te helpen ontwikkelen. Bekijk onze vacatures op www.de-heus.nl/werken-bij-de-heus of stuur een open sollicitatie.

COLUMN

Onze alumnus in Zweden

Verlaten huizen

Tweehonderd jaar geleden woonde 90 procent van de Zweden op het platteland, nu nog maar 15 procent. De gevolgen voor de leefbaarheid van het platteland zijn groot, wat onder meer zichtbaar is aan de vele verlaten huizen. Naar schatting 500.000! Verlaten huizen zijn tijdscapsules op vaak mooie locaties. Het is intrigerend om bij zulke huizen een kijkje te nemen. Soms lijkt het alsof de laatste bewoner nog maar net de deur heeft dichtgetrokken, de spullen staan er soms nog. Door je ooghaars zie je hoe fijn er gewoond en gewerkt werd. Nu zijn het bouwvallen en spookhuizen waar de natuur het overneemt. Levendige gemeenschappen zijn letterlijk uitgestorven.

Wij wonen in een dorp met zeven inwoners inclusief wijzelf. Vroeger woonden er ruim 120 mensen en er waren buurtwinkels, een postkantoor en een school. Voor andere dorpen in de omgeving geldt hetzelfde. Ontvolking heeft de provincie Jämtland hard getroffen. Achter dit alles gaat een simpel economisch mechanisme schuil.

Vroeger verdiende men het geld op het platteland. Vooral in de landbouw, bosbouw en mijnbouw. Daarvoor was veel menskracht nodig. Mechanisatie en goedkopere mijnbouw elders in de wereld maakten arbeid overbodig. Eind negentiende, begin twintigste eeuw zijn 1,2 miljoen inwoners (20 procent van de Zweedse bevolking) naar Amerika geëmigreerd. In latere decennia werd het geld in stedelijk gebied verdiend, wat tot een verdere ontvolking van het platteland leidde. Ook de huidige bosbouw speelt een negatieve rol, doordat families in de stad de grond in bezit houden voor de lucratieve houtoogst. De huizen laten ze aan hun lot over. Een verlaten huis levert financieel ook weinig op: de verkoopkosten bedragen 50 procent of meer van de waarde en de overheid legt geen bewonings- of sloopplicht op. Kosten zijn er amper. Er is geen enkele prikkel tot ontwikkeling of verkoop, zodat huizen rotten en verkrotten.

De politiek erkent het probleem, maar sturende maatregelen zijn impopulair gebleken. Noorwegen en Denemarken hebben via belastingheffing op leegstaande woningen en bewonings- of sloopplicht (veiligheid en milieu) wel maatregelen getroffen. Daar zijn bijna geen verlaten huizen. Maar daarmee is de ontvolking nog niet opgelost. De coronapandemie heeft duidelijk gemaakt dat je prima op afstand kunt werken. Zelf adviseer ik Nederlandse opdrachtgevers op bodemgebied. De Zweden werken ook steeds meer digitaal. Langzaam maar zeker komt er een trek naar het platteland op gang, daar waar je samenleeft en -werkt, elkaar nodig hebt, ruimte hebt voor biologisch boeren/tuinieren en echte rust en ruimte ervaart. Onze dorpsgenoten zijn blij dat we een verlaten huis nieuw leven hebben ingeblazen. Met liefde, energie en ook geld. Een verlaten huis kopen mag dan wel goedkoop zijn, maar om het weer leefbaar te krijgen... iets voor doorzetters dus. Maar wij zijn blij hier te wonen en het dorp dat met onze komst ruim 25 procent is gegroeid, is dat ook.

We hopen dat er weer toekomstbestendige leefgemeenschappen op het platteland ontstaan. Onze gemeente is gestart met een inventarisatie van verlaten huizen en heeft contact met de landeigenaren. Een mooie eerste stap voor herbevolking van het platteland.

Frank Heijnens (HBCS, 1985) en zijn vrouw Bertina zijn naar Zweden geëmigreerd. Zijn advieswerkzaamheden zet hij voort via H-kvadrat. Vanuit Jämtland beschrijft hij opvallende verschijnselen, met verbinding met vakgebieden van HVHL en Yuverta.

Verlaten huis.

De bewoners lijken net vertrokken.

De natuur neemt het over.

Frank en Bertina.

Natuurinclusieve landbouw in onderwijs en praktijk

Er is een enorme stapel informatie beschikbaar over natuurinclusieve landbouw. Waar begin je? Wat is de samenhang? Hoe maak je het rendabel?

Docent Diederik Sleurink van de opleiding Dier- en Veehouderij bij Hogeschool Van Hall Larenstein en Ine Sturkenboom, onder andere practor Natuurinclusieve landbouw bij Terra College, hebben het antwoord: het boek *Natuurinclusieve Landbouw in de Praktijk* geeft je veel informatie, of je nou een boerenbedrijf runt of voor de klas staat. Op 12 december geven ze een webinar om je vooruit te helpen.

Geen kant-en-klare oplossingen

Natuurinclusieve landbouw is zowel een manier van kijken naar landbouw en natuur, als een pad naar een toekomstbestendig verdienmodel. Maar zoals bij veel landbouwmethoden zijn er ook voor natuurinclusieve landbouw geen kant-en-klare oplossingen en moet je je eigen pad vinden. Het boek *Natuurinclusieve Landbouw in de praktijk*, vol illustraties en voorbeelden van ondernemers, is een leidraad voor praktijk en onderwijs. Het boek is sinds dit voorjaar vrij beschikbaar op Groen Kennisnet. Al vierduizend mensen hebben het gedownload uit de kennisbank. Ook de webpagina's met leermateriaal worden goed bezocht.

Aanmelden

Wil jij dit webinar bijwonen? Meld je aan via de website natuurinclusivelandbouw.eu en klik door naar de agenda. Als je je aanmeldt via de button, ontvang je een bevestiging met de link naar het webinar op Youtube. Bij de aanmelding kun je alvast een vraag stellen aan Diederik en Ine. Ze zullen de vragen tijdens het webinar beantwoorden. Uiteraard kun je ook gedurende het webinar zelf vragen stellen in de chat. Hiervoor moet je ingelogd zijn met je Google-account. Lukt het toch niet om het webinar live te volgen? Geen probleem, het webinar is terug te zien op het YouTube-kanaal via dezelfde link als in de bevestigingsmail.

Maak jij de verbinding?

Van Nieuwpoort Gebiedsontwikkeling geeft met verantwoorde zand- en grindwinning inhoud aan maatschappelijke doelstellingen. Zoals hoogwaterveiligheid, natuur en recreatie en wonen aan het water. Daarbij zoeken wij altijd de juiste balans tussen grondstofwinning en natuurontwikkeling. Samen met opdrachtgevers, omwonenden en belanghebbenden. Onze gebiedsontwikkelaars werken dagelijks met verschillende stakeholders aan projecten waarin meerwaarde voor mens en dier centraal staat.

Heb jij het ook in je om een bijdrage te leveren aan een betere toekomst? En wil je weten hoe elementen uit je studie in de praktijk aan bod komen of wil je meer weten over ons vakgebied? Maak net als ons de verbinding en vraag eens naar de mogelijkheden voor een projectbezoek of afstudeeropdracht. Stuur een mail naar gebiedsontwikkeling@van-nieuwpoort.com. We komen graag met je in gesprek! www.van-nieuwpoort.com

Master Duurzame Gebiedstransities levert eerste studenten af

Eind september zijn de allereerste studenten van de master Duurzame Gebiedstransities in Velp afgestuurd. De master houdt zich bezig met actuele maatschappelijke vraagstukken over onder andere klimaatadaptatie, energietransitie, verduurzaming landbouw,

herstel biodiversiteit, kwalitatief en kwantitatief waterbeheer, en duurzame woningbouw. Naar verwachting zal in het studiejaar 2025 de eenjarige deeltijdopleiding starten.

Eerste Resia de Boer van Roy Awards voor innovatie in agrofood

Op 5 oktober zijn de eerste Resia de Boer van Roy Awards uitgereikt voor de meest innovatieve afstudeeropdrachten in de agrofoodsector. Marije Hoogterp, afgestudeerd aan de opleiding Dier- en Veehouderij, won de eerste prijs van 2500 euro in de categorie Bachelor. Tweede werd Anique Swan van dezelfde opleiding. Arjen van den Born, afgestudeerd in Innovations in Dairy and Food Chains, won de prijs van 2500 euro in de categorie Master.

Marije Hoogterp en Arjen van den Born beloond met eer en geldprijs.

De uitreiking van de awards vond plaats tijdens het Weekend van de Wetenschap en was een samenwerking tussen de Stichting Resia de Boer van Roy, Hogeschool Van Hall Larenstein (HVHL) en innovatiecentrum Dairy Campus.

Kansen voor eiwitarm voeren

Marije Hoogterp verdiepte zich in opdracht van Mulder Agro in toekomstgericht voeren. Zij ontdekte dat er veel potentie zit in het eiwitarm(er) voeren voor melkveebedrijven in Noord-Nederland. Eiwitarm voeren kan leiden tot een verbeterde mestsamenvatting en bijdragen aan een betere diergezondheid. Het verlagen van eiwitgehalten kan bovendien milieuwinst en kostenbesparingen opleveren. Uitdagingen liggen in het nauwkeurig balanceren van rantsoenen en in het verspreiden van kennis hierover. De jury was onder de indruk van de uitwerking, de praktische toepasbaarheid en de wijze waarop het vakmanschap van de veehouder gebruikt wordt.

Stikstofkraker onder de loep genomen

Ook Arjen van den Born koos voor een actueel onderwerp. Zijn scriptie, in opdracht van het lectoraat Climate Smart Dairy Value Chains, ging over het wetenschappelijk verantwoord testen van de Gazoo stikstofkraker. De stikstofkraker zou boeren moeten helpen de stikstofuitstoot te verminderen.

Uit het onderzoek komt naar voren dat de wetenschappelijke onderbouwing van het testen van de kraker meer aandacht nodig heeft. Ook is vastgesteld dat het voorgestelde beoordelingskader niet goed werkt en dat er meer gebruik moet worden gemaakt van de protocollen van de WUR.

Over de awards

De awards worden beschikbaar gesteld door de Stichting Resia de Boer van Roy. Deze stichting is in 2002 opgericht en gevestigd in Liechtenstein. Van 2004 tot 2021 heeft de

stichting stipendia toegekend aan studerende kinderen van medewerkers van Royal De Boer Stalrichtingen BV. Sinds 2021 geeft het bestuur invulling aan de overige doelstellingen van de stichting: het bijdragen aan onderzoeks- en studieprojecten en toekennen van een stimuleringsprijs. Zo wordt er naast de jaarlijkse awarduitreiking ook bijgedragen aan hackathons in samenwerking met Hogeschool Van Hall Larenstein en Dairy Campus.

Vacaturebord in Velp

Op een opvallende plek in de gang van Hogeschool Van Hall Larenstein in Velp staat een groot bord waarop alumnivereniging VVA Aristaeus interessante vacatures hangt. Doe er je voordeel mee.

Een grote fascinatie voor daktuinen

Fascinatie voor de complexiteit van grote daktuinen was voor technisch ontwerper Geert-Jan Rutte een reden om contact te zoeken met Van der Tol BV. Immers, dit bedrijf pionierde met daktuinen, een onderwerp dat hem interesseerde, maar waar op school weinig aandacht voor was.

Geert-Jan Rutte volgde eerst een hoveniersopleiding. Daarna stoomde hij door naar Hogeschool Van Hall Larenstein. Daar merkte hij dat de richting technisch ontwerp van de opleiding Tuin- en Landschapsinrichting goed bij zijn wensen aansloot. Weliswaar waren er voor stages veel groenbedrijven waar hij nuttige ervaring op zou kunnen doen, maar hij zocht uitdaging en vond dat in daktuinen waar hij op school weinig over leerde. De zoektocht naar een stageplek was niet moeilijk, want er zijn maar weinig

bedrijven die zoals Van der Tol BV grote technische uitdagingen aangaan. Dat zag Geert-Jan al toen hij tijdens een excursie het bedrijf bezocht. Om een lang verhaal kort te maken: hij liep er stage, merkte dat het werk prima beviel, studeerde af en inmiddels is hij ruim 1,5 jaar in dienst.

Technische tekeningen

Als werkvoorbereider maakt Geert-Jan samen met een groepje collega's alle offertes en technische tekeningen voor de uitvoerende opdrachten. Geert-Jan: 'De klussen komen via onze klantmanager bij ons. Hij gaat met de klant – een bouw-aannemer of Vereniging van Eigenaren (VvE) – in gesprek om te komen tot een beschrijving van de wensen van de klant. Vervolgens komen deze wensen bij de projectleider of bij ons, werkvoorbereiders, binnen. Op basis van de informatie van de klant, maken wij de offertes op. Als dat leidt tot een opdracht, beginnen we met de werkvoorbereiding. Wij gaan uit van het ontwerp van de bouw-aannemer, met details van de gevel en het gebouw.

De (dak)tuin moeten we laten aansluiten op de gevels van het gebouw, van parkeergarage, van dorpels tot raamkozijnen. Onze technische tekening moet tot in detail laten zien hoe een daktuin is opgebouwd, welke lagen erin zitten en met welke afmetingen. Welke krachten er zijn en kan het gebouw het gewicht dragen? We moeten zeer nauwkeurig te werk gaan. Projecten voor verenigingen van eigenaren (VvE's) zijn meestal klein en niet heel complex, bijvoorbeeld een tuin of een sedumdak. Een groot verschil met de aanleg van een grote daktuin voor een aannemer.'

Ervaring

Met weinig ervaring ging Geert-Jan aan het werk. Toch komt hij aan zijn trekken, vertelt hij: 'Doordat we in teams werken met collega's met verschillende ervaringsniveaus, ben ik al vroeg betrokken bij grote en complexe projecten. We werken écht samen. Fijn, want na twee, drie jaar ben ik nog niet zover dat ik alles in mijn eentje zou kunnen doen. De projecten worden bovendien steeds groter, en het werk steeds uitdagender.'

Ook de werksfeer bevalt hem prima. Geert-Jan heeft fijne collega's aan wie hij alles kan vragen. Hij heeft ook goed contact met de collega's in de buitendienst. 'En ik heb een leuke projectgroep. Ja, ik zit goed op mijn plek.'

Unieke werken

Hij voelt zich overvallen door de vraag waar hij over vijf jaar zou willen staan: 'Oef... nog niet over nagedacht. Op termijn zou ik graag werken aan het ontwerpen van iconische projecten. Echt unieke werken maken lijkt me prachtig, zoals mijn collega heeft gedaan met Het Depot van museum Boijmans Van Beuningen. Maar eerst moet ik nog heel veel leren.'

Geert-Jan Rutte

Werken bij Eelerwoude?

Als adviseur natuurtechniek, adviseur ecologie of omgevingsmanager?

Ga naar werkenbijeelerwoude.nl of scan:

Op weg naar 100% natuurinclusief >

#THEFUTUREOFCOFFEE

werkenbijucc-coffee.nl

Jouw baan vind je hier

Transforming society together

Bij Econsultancy, part of Sweco, werk je mee aan slimme, duurzame oplossingen voor onze samenleving. De toekomst is niet ver weg en jij bent de specialist die altijd een stap vooruitdenkt. Met jouw kennis, creativiteit en innovatieve blik maak je het verschil en help je Nederland toekomstbestendig te bouwen.

Klaar voor een carrière vol groei en verandering? Join Sweco!

VANAF 1 JANUARI 2025
ZIJN WIJ SWECO

“Dit voormalig industrieterrein is geknipt
voor nieuwbouwwoningen”

“Kun je in die nieuwe
wijk wel veilig uit je
eigen moestuintje eten?”

Ieder stukje grond in Noord-Nederland is al eens gebruikt. Soms heeft dat sporen achtergelaten, zoals lood of andere stoffen die een risico vormen voor de gezondheid van mensen, dieren en planten. Het is één van de zaken waar je mee te maken krijgt als je werkt bij de Noordelijke Omgevingsdiensten. Onze bodem-

specialisten adviseren gemeenten en ontwikkelaars bij nieuwe projecten, verlenen vergunningen, behandelen meldingen en houden toezicht op de naleving van regels. Zo houden we samen onze omgeving schoon en veilig, ook voor toekomstige generaties. Lijkt dat jou ook wat? Kijk dan op werkenbijnod.nl.

Werken bij de Noordelijke Omgevingsdiensten. Voor een schoon en veilig Noord-Nederland.